

Octrooi doorkruist kwekersrecht niet,

Zei de Hoge Kamer van Beroep eind maart iets nieuws over Europees patent op planten? Nee, dat niet. Toch is de beroering groot over dit oordeel van het hoogste rechtsprekende orgaan van het Europees Octrooibureau. Terecht of niet? Octrooi- en kwekersrecht in negen vragen en antwoorden.

Raoul Haegens, manager DUS-groentegewassen bij Naktuinbouw

1. **Wat verandert er door de uitspraak van de Hoge Kamer van Beroep?**

“Feitelijk niets. De Hoge Kamer van Beroep maakte alleen duidelijk hoe het Europees Octrooibureau de Europese wetgeving interpreteert. En omdat de Hoge Kamer het hoogste orgaan is, is die interpretatie definitief”, legt Raoul Haegens, manager DUS-onderzoek groentegewassen uit. Hij is verantwoordelijk voor het kwekers-

rechtsonderzoek voor groenterassen. Naktuinbouw verzorgt alle kwekersrechtsonderzoek in Nederland, jaarlijks voor 1.100 groenterassen, 700 siergewassen en 300 landbouwgewassen. De bemoeienis met octrooiaanvragen (ook wel patentaanvragen) is nul. “De Europese octrooiwetgeving kent twee uitzonderingen die niet te patenten zijn: een heel plantenras en wezenlijk biologische processen. Aan die wetgeving is niets veranderd. Alleen was er al jaren discussie over wat er

onder wezenlijk biologische processen valt. Sinds kort meldt de octrooiwet in Duitsland en Nederland expliciet dat het kruisen én het product van die kruising onder die uitzondering vallen. Die uitbreiding tot producten staat niet expliciet in de Europese wetgeving en de Hoge Kamer van Beroep stelt nu vast dat die daarom ook niet onder de uitzondering valt. Volgens het Europees Octrooiverdrag is alleen het kruisen een wezenlijk biologische proces. Op de planten mogen

wel toegang tot materiaal

veredelaars dus wél patent aanvragen, althans op de nieuwe eigenschappen erin. De meeste octrooien worden verleend door het Europees Octrooibureau. Daarvoor is nationale wetgeving van geen belang, maar geldt alleen de Europese regelgeving”, voegt Judith de Roos-Blokland toe. Zij is voorzitter van de adviescommissie Rassenonderzoek bij Naktuinbouw en jurist bij Plantum, de branchevereniging van veredelingsbedrijven.

2. Als er niets verandert, vanwaar dan die ophef?

De Roos-Blokland: “Veel mensen hoopten dat de uitspraak anders zou uitvallen. Wat velen tegen de borst stuit, is dat eigenschappen die van nature in planten voorkomen nu te patenteren zijn. Octrooi beschermt gewoonlijk een nieuwe uitvinding. Maar de eigenschappen waar veredelaars patent op aanvragen bestaan al. Ze zijn niet door veredelaars uitgevonden. Resistenties, genetische aanleg voor een lange steel of zouttolerantie zijn te vinden in de natuur. Alleen de toepassing in commerciële rassen is nieuw.

Verreweg de grootste angst is dat er straks veel minder materiaal beschikbaar is om mee te veredelen. En dat de meest gewenste eigenschappen achter een octrooi muur komen. Als er al licenties beschikbaar komen, dan kunnen niet alle veredelingsbedrijven de kosten daarvoor opbrengen. De vrees bestaat dat patenten de hoge innovatiegraad waar de Nederlandse zaadsector om bekend staat om zeep helpen. De crux is: genetische bronnen zijn van iedereen. Nu verwerft de eerste die zo'n natuurlijke eigenschap in een plant toepast en de juiste claims bij het octrooibureau neerlegt, het patent. En dan is dat materiaal opeens niet meer vrij beschikbaar.” Haegens: “Helemaal zuur is het als veredelingsbedrijven patent op een bepaald kenmerk aanvragen waarvoor ze een vrij beschikbaar ras van een andere veredelaar hebben gebruikt. Andere veredelaars moeten dan met hun lijn stoppen of een licentie aanvragen om verder te mogen veredelen.

Natuurlijk kun je het octrooi aanvechten als jij de eerste was die dit kenmerk in een ras had ingebouwd en dat ook ergens openbaar hebt gemaakt. Maar dat is een dure juridische procedure die niet elk veredelingsbedrijf kan betalen.”

3. Planten patenteren kon toch al?

Haegens: “Ja dus, want aan de wetgeving is niets veranderd. In de Verenigde Staten is het zelfs mogelijk om rassen te octrooieren, net als in Japan en Zuid-Korea. In Europa is sinds de Biotechnologierichtlijn van 1998 octrooi aan te vragen op planteigenschappen. Maar het idee was al die tijd dat het dan wel om een planteigenschap ging die door mensen gemaakt was. Bijvoorbeeld door genetische modificatie. Nu blijkt dat ook natuurlijke eigenschappen geclaimd mogen worden.”

Judith de Roos-Blokland, Jurist bij branchevereniging Plantum

4. Wat is de veredelingsvrijstelling?

De Roos-Blokland: “In de Nederlandse, Duitse en Franse octrooiwet geldt een beperkte veredelingsvrijstelling: met planten waarop een octrooi rust mag wél veredeld worden zonder dat je direct een financiële claim aan je broek hebt hangen. Nieuwe rassen die nog onder de claims vallen mogen niet zonder toestemming van de octrooihouder worden verhandeld of gereproduceerd. Die vrijstelling geeft veredelaars de ruimte om gaandeweg met de licentiehouder tot overeenstemming te komen.”

5. Wat is het gevolg van de uitspraak van de Hoge Kamer?

De Roos-Blokland: “Er lag een stapel van ruim honderd octrooiaanvragen te wachten tot deze uitspraak er was. Die zal het Europees Octrooibureau nu

snel toekennen. Nu duidelijk is waarop patent mogelijk is, komen er ook veel nieuwe octrooiaanvragen.”

6. Zitten daar ook octrooiaanvragen van Nederlandse veredelingsbedrijven bij?

Haegens: “Ja. Een aantal bedrijven juicht octrooi op planten toe. Anderen dienen octrooiaanvragen in om pragmatische redenen: ze willen zelf een octrooipositie hebben om met anderen te kunnen onderhandelen. De meeste patentaanvragen zijn voor landbouwgewassen en voor groenten, omdat daar de grootste bedrijven, de grootste gewassen en de best patenteerbare eigenschappen zijn. Resistentieveredeling is in opkomst in de sierteelt, bijvoorbeeld bij chrysaant. Binnen vijftien jaar zullen patenten voor siergewassen ook gebruikelijk zijn. Grote veredelaars noemen patenten ronduit een nieuwe kans. Veel kleine veredelaars zullen niet in staat zijn de dure octrooiprocedure te

bekostigen. De verwachting is dat zij zich toeleggen op de kleinere gewassen die voor de grote veredelingsbedrijven niet de moeite waard zijn. Of ze zullen licentiegeld betalen om een octrooi te mogen gebruiken. Er is ruimte voor kleine veredelaars.”

7. Is de angst gegrond dat patenteren de innovatie belemmert en de voedselvoorziening in gevaar brengt?

Haegens: “Met die voedselvoorziening zal het zo'n vaart niet lopen. De VS kent al tachtig jaar patent op planten en er is eten genoeg. Aan octrooi zitten ook voordelen. Als veredelingsbedrijven echt nieuwe technieken ontwikkelen en investeringen doen, is octrooi beter geschikt dan kwekersrecht om die investering terug te verdienen. Zonder octrooi loop je de kans dat veredelingsbedrijven die investeringen níet doen. Dat zou de innovatie in gevaar brengen of veredelingsbedrijven verhuizen naar een regio met strengere octrooiwetgeving. Overigens is dat schermen

met de noodzaak van octrooi vanwege de hoge ontwikkelingskosten deels ook krokodillentranen huilen.” De Roos-Blokland: “Een octrooiaanvraag kost net zo goed tonnen per procedure om al je claims juridisch te onderbouwen en te verdedigen. En uiteindelijk betalen telers de investeringen via de prijs van het zaad. Er kleven wel risico’s aan octrooirecht: als veredelingsbedrijven weigeren mee te werken aan het verstrekken van licenties, dan dreigt verarming van de genenpool en monopolisering.”

8. Hoe voorkomen we verarming en monopolisering?

De Roos-Blokland: “We kunnen proberen de Europese octrooiwetgeving aan te passen of bedrijven moeten zelf afspraken zien te maken die toegang tot materiaal garanderen. Eind 2014 richtte een aantal groente-veredelingsbedrijven het Internationaal Licensing Platform (ILP) op. Veredelingsbedrijven die zich aan dit platform committeren spreken af om onderling tegen betaling licenties af te geven. Er is een arbitrage aan gekoppeld, die ervoor zorgt dat die licenties er hoe dan ook komen. Het is een vrijwillig systeem en het geldt alleen voor groentegewassen. De mogelijkheden voor een soortgelijk systeem voor andere gewassen worden onderzocht. Momenteel is er een lobby gaande om een verdelingsvrijstelling door te voeren in de Europese octrooiwetgeving. Staatssecretaris Dijkzema wil zich daar hard voor maken.”

Haegens: “Als het ILP goed gaat werken en geoctrooierde eigenschappen via licenties voor iedereen beschikbaar zijn, is nieuwe wetgeving misschien niet eens nodig. Om Europese wetgeving te veranderen moet je een lange adem hebben. De verdelingssector is voor veel landen niet belang-

rijk, dus daar is geen urgentie. Grote bedrijven buiten de plantaardige sector kunnen in het geweer komen tegen een uitgebreide verdelingsvrijstelling: zij zien een gevaar voor hun eigen patenten. Onderling regelen lijkt beter, mits iedereen meedoet.”

9. Doorkruist octrooi kwekersrecht?

De Roos-Blokland: “Octrooi doorkruist de kwekersrechtbescherming op een ras niet. De verdelingsvrijstelling, een belangrijk onderdeel van het kwekersrecht, wordt wel doorkruist. Als een ras beschermd wordt door kwekersrecht én een octrooi, doorkruist dit wel de toegang tot een ras”. Haegens: “Beide systemen zijn belangrijk. Octrooi is zinvol, omdat het bedrijven die diepte-investeringen doen tegen concurrentie beschermt. Kwekersrecht is belangrijk voor de ruime beschikbaarheid van het erfe-

lijk materiaal. Kwekersrecht en patent botsen niet als je de licenties onderling goed regelt en als ze betaalbaar blijven. Dan kunnen octrooien zelfs een versnelling in de verdeling veroorzaken. Maar als een paar multinationals hun poot stijf houden en niet meedoen, gaat alles wat ik net heb gezegd niet op.”

Het verschil tussen octrooirecht en kwekersrecht

	Octrooirecht of patent	Kwekersrecht
Bescherming tegen	Gebruik door concurrentie	Vermeerdering of teelt zonder vergoeding
Gericht op	Veredelingsbedrijven	Vermeerderingsbedrijven en primaire productiebedrijven
Aanvraag mogelijk voor	Deel van een plant of (natuurlijke) eigenschap Nieuwe verdelings- of vermeerderingsmethode (bijvoorbeeld genetische modificatie)	Heel ras
Aanvraag (in EU) niet mogelijk voor	Heel ras Natuurlijk voortplantingsproces	Uitvindingen Kenmerken
Aantonen om recht te krijgen	Nieuwheid Inventiviteit Toepasbaarheid	Onderscheidbaarheid, uniformiteit, stabiliteit (DUS-onderzoek) Nieuwheid
Geldt voor	Alle rassen met gepatenteerd kenmerk	Eén ras
Bescherming geldt vanaf	De aanvraag	De toekenning
Vrij gebruik door andere veredelingsbedrijven	Als octrooi vervalt In Nederland, Duitsland en Frankrijk onder de beperkte vrijstelling	Altijd
Licentie nodig	Om te vermeerderen Om te verdelen (behalve in Nederland, Duitsland en Frankrijk)	Om te vermeerderen Verdelen is licentievrij
Productietechniek gedocumenteerd en beschikbaar voor anderen	Ja	Nee
Juridische claims inherent aan aanvraagproces	Ja	Nee